

entre els de la venda que féu Gerbert (fill del vescomte *Guitard*) a l'abat de St. Cugat d'uns molins del riu Anoya i el riu Bitlles (*Berilas*, prop d'Orpí, al sud) (*Cart. S.C. I*, 235.15). 1047: Sign. Guitardus *Orpino* (Terrassa, *BABL VII*, 498). 1168: «G. *Auripini* --- Guill. de *Orpino*» (MiretS., *Templ.* 321, més text al art. *Brufaganya*).

ORPINELL

V. la situació precisa d'aquest llogaret en el mapa IGC. Ja n'hi ha mencions en els docs., des de no gaire més tard que *Orpí*: 1136: la vila d'Onorats, del te. de Vilademàger --- afronta ab termes de Mediona y *Orpinell*, ab lo mas de Guidreneldas, ab lo torrent de Cabra y ab la camí que va a *Orpí* (MiretS., *Templ.* 267).

1143: del castell de *Lavit* MiretS deixà imprimir que afronta una pda. ab --- *Mediona* y ab illa d'*Orphanell*, y la segona parellada ab lo camí de Sant Julià y ab lo *rivo Birlis*» (*Templ.*, 36).¹ 1289: P. d'*Orpinel* (*BABL VI*, 66).

Orpí i *Orpinell* foren llinatges catalans que s'expandiren molt per les altres terres catalanes i veïnes (Maestrat, Val., Mall., Múrcia, i potser Aude i Portugal; en fi descobridors d'Amèrica, com documento, començant per *Orpinell*. 1443: «troç de terra que fonch --- primer, d'En *Orpinell*», dins del vast terme de Morella, en la divisió Foya de l'Andador» (Capbreu Milián, f 12°), i avui hi ha quedat com nom de la Font d'*Orpinel* (en una vall deserta, damunt la Carbona, cap a Pobleta d'Alcolea (XXVII, 171.17).

Orpí com cogn. es troba, segons *AlcM*, ultra pobles de cap a l'Anoya, en un de menorquí i dos mallorquins, aquí hi deu haver una inscr. antiga, en una variant, que els traductors de l'Arxiduc Salvador deuen entendre malament, en la variant *Oropí* o terminació llatina.² En el P.Val. el troben a Setla, i en tinc nota a Mirafior (XXXII, 67.27). Ja degué passar per conquistadors cap als països de Migjorn: «Ramon d'*Erpin*», a. 1264 (Mtz.Fdo., *DocValACA.*, 570); un «Ferrer d'*Orpí*» figura entre els fincats a Múrcia respectats per Alfons X, en el *Rept.* de 1272 (ed. T. Fontes, p.9). En fi a l'Aude hi ha un anticnief royal *Arpi*, a la comm. de *Fleury* (c^o Couzà), ja amb aquesta grafia en l'any 1495 (Sabarthès, *Di.Top.*). Per a Portugal, infra; i finalment el navegant Joan *Orpí* (+1645), famós en els annals de Colòmbia i Venezuela biografiat en un erudit treball de Pau Vila.

ETIM. A penes se n'ha escrit res. Essent qüestió molt obscura, no he desdenyat veure el que en diu l'aficionat Amadeu Amenós en un opuscle «Etim. dels pobles de la com. d'Igualada» (Ig., 1957), ingènua repetició del que sap tothom, com ho solen ser aquests treballs comarcals o arrellegats de pensa-

des nècies o absurdes. En el fons, també ho és anomenar URBE PINI 'ciutat del pi', un llocarró sempre petit i sense restes arqueològiques; URBS no ha deixat cap descendència romànica, ni en toponímia, car els romans ho reservaren sempre per a Roma, i en top. només han restat *villa*, *oppidum*, *pagus* o *villare*. Grieria suggerí que vingui d'un «NP llatí *Olpimus*» (*Bol. de Dial. Esp.* XXVI, 56), però no ha existit mai tal nom llatí: res en Schulze, en Skok, ni en cap altre recull antroponímic romà; si *AlcM*, tot dubtant-ne, no deixa de citar-ho, té l'excusa que és realment una qüestió ben obscura.

Indico tres vies ben incertes però sostenibles.

A) Si fem cas de la grafia *Auri/Auropin-* de 978, 987 i 992 haurem de plantejar si pot ser un cpt. rom. o llatí d'AURUM. Hauria de ser un AURI PINUS gen. o més aviat amb adj. AUREUS (inversemblant sintàcticament i fonètica): al peu de la lletra fóra absurd. Però potser en un sentit figurat de accident del terreny, de forma enlairada i esvelta (cf. cast. *empinar*, *estar en pino*, *DECH*); res de PINNA 'penya' per la *i*, i la *n* simple i caduca; semàntica tan rebuscada (un pujolet, prou, però 'pujolet d'or'?) que costaria de sostenir sense ferm suport fonètic; i les tres mencions de fi del S.X (i tot seguit seguides de *Or-* constant ja 1005) són poques.

Massa versemblant pendre-les com fantasiós hiperllatinisme d'un escriba. A penes al·legariem cap NLL paral·lel; una Sierra de *Orpinas* prov. León prop del trifini amb Santander i Astúries (prop d'un *puerto*, que és la via directa de Lleó a Santander, o sigui lluny de l'àrea del gall.-port (on *inh<IN*). *Orpiere* poble de 300 h., en el distr. de Gap. (H-Alpes): potser AURI PETRA amb un sentit de 'pedra, mineral'? però en dubtem no veient-hi *au* (occità). A favor d'una reducció d'*Au-* en el nostre, potser es podria suggerir si l'*a-* del llgd. *Arpi* és reducció de l'anella impulsiva *aurp* (com en *farga* FABRICA = fr. *forge*, oc. ant. *anta<HAUNITHA*) però ja no ho deu ser en *Erpin* del doc. de 1264: més probable és que aquest sigui mal llegit per *O-*, i fins que tots resultin simplt. de trivialitzar la inicial àtona *or-* a profit de la corrent *ar-*.

Més impressió ens podria fer una cita portuguesa que se'ns dóna amb data ben antiga: *Auripino*, que Cortesão (*Onomástico Mediev. Port.*) troba en un doc. del monestir Ave Maria atribuït a l'a. 980 (Dipl. 300 id. 313). Seria un important suport de la teoria (A), sempre que fos certa la datació, si bé el fet de ser un nom d'home lliga ben malament amb l'explicació semàntica que n'he suggerit, car comparar un home amb un 'pi auri' és encara més forçat que en un accident orogràfic.

Es també ben comprovat el pas del nom del castell català a nom de persona; i escampat arreu per tants i famosos emigrants, ens queda la sospita, trac-